

Asia: VN/11385/2020

Hiilineutraali Suomi 2035 – kansallisen ilmasto- ja energiastrategian luonnos

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan taho

Toimiala- tai etujärjestö

Mikäli vastasit "muu taho", voit tarkentaa vastaustasi tässä

-

LAUSUNTO

-

• **Mikäli vastasit yhtyväsi toisen tahon lausuntoon, täsmennä mistä tahosta on kyse**

-

1) Kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen ja nielujen kasvattaminen (strategian luku 2.1)

Yhdyn tämän osa-alueen linjauksiin

Avoin vastaus kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä ja nielujen kasvattamista koskien

Keskuskauppakamari kannattaa strategiassa kuvattuja Suomen ilmastotavoitteita. Suomella on korkean teknologisen osaamisen ja runsaan puhtaan energian maana edellytykset edetä päästövähennyksissä nopeasti ja kääntää tämä investoinneiksi, työpaikoiksi ja vientituloiksi. Kustannustehokkuus, vaikuttavuus, teknologianeutraalius ja markkinaehtoisuus sekä Suomen kansainvälisen kilpailukyvyyn ja yritysten keskeisen roolin tunnistaminen ovat tärkeitä periaatteita päästövähennyksissä.

On hyvä, että strategian lähtökohtana on EU-lainsäädännön sallimien joustojen hyödyntäminen eri sektoreiden välillä. Keskuskauppakamari katsoo, että Suomen on edistettävä EU:n 55-valmiuspaketin käsittelyn yhteydessä nykyistä suurempia joustoja taakanjakosektorin tavoitteen kiristyessä. Tämä edistää päästövähennysten kustannustehokkuutta.

EU:n päästökauppa on tärkein ohjauskeino teollisuuden ja energiantuotannon vähähiilisydessä.

Toimialojen vähähiilitiekartoista on muodostunut tärkeä osa Suomen käytännön ilmastopolitiikkaa. Toimintamallilla, jossa toimialat laativat yhdessä hallinnon ja tutkimuslaitosten kanssa polut päästövähennyksille on arvoa myös kansainvälisesti. Keskuskauppakamari pitää tärkeänä, että vähähiilisyystiekartoista muodostuu pysyvä ja elävä osa ilmastopolitiikkaa, niitä hyödynnetään ilmastosuunnitelmien laadinnassa ja toimeenpanossa ja että niitä päivitetään säännöllisesti.

Kuten strategiassa todetaan, tiekartat korostavat mahdollistavan ja ennustettavan toimintaympäristön, TKI-panostusten, osaavan työvoiman saatavuuden sekä sujuvan sääntelyn ja luvituksen tärkeyttä. Koska merkittävä osa yritysten investoinneista kohdistuu 2020-luvulla vihreään siirtymään, on yleisellä talous- ja elinkeinopolitiikalla tärkeä rooli myös ilmastotavoitteissa onnistumisessa. Yksittäisten investointipäätösten painoarvo on suuri erityisesti teollisten prosessien päästöjen vähentämisessä.

2) Uusiutuvan energian edistäminen (strategian luku 2.2)

Yhdyn tämän osa-alueen linjauksiin

Avoin vastaus uusiutuvan energian edistämistä koskien

Suomen vahvuus on runsas ja monipuolinen uusiutuvan energian tuotanto tuuli-, vesi- ja aurinkovoimasta bioenergiaan ja kehittyviin polttoon perustumattomiin lämmöntuotantomuotoihin. Kasvava päästöttömän ja kohtuuhintaisen sähkön tuotanto tukee teollisuuden, liikenteen ja lämmöntuotannon sähköistymistä ja investointien sijoittumista Suomeen.

Keskuskauppakamari katsoo, että markkinaehtoisuus ja tukien suuntaaminen uuden teknologian käyttöönottoon on perusteltu yleislinja uusiutuvan energian edistämiseksi.

Uusiutuvan energian markkinaehtoisen kasvun yksi edellytys on sujuva luvitus. Hallituksen 7.4. linjaus vihreiden investointien määräaikaisesta etusijasta lupakäsittelyssä on lupaava avaus. On kuitenkin huomionarvoista, että etusija olisi määräaikainen ja koskee nimettyjä investointityyppejä. On esimerkiksi epäselvää, kuuluvatko sähkön siirtoverkot tai teollisuuden päästöjä vähentävät prosessi-investoinnit ohituskaistan piiriin. Etusijamenettelylle tulee rakentaa läpinäkyvät ja teknologianeutraalit ehdot.

Ilmastotavoitteissa onnistuminen vaatii mittavia puhtaan teknologian investointeja koko 2020- ja 2030- lukujen ajan. Siksi on välttämätöntä, että lupamenettelyt kokonaisuudessaan virtaviivaistuvat ja käsittelyajat lyhenevät. Strategiassa mainitut viranomaisen ja tuomioistuinten resurssien lisäykset, avustukset kunnille ja maakuntien liitoille lupa- ja kaavoitusmenettelyihin sekä ja 12 kuukauden

enimmäiskesto lupakäsittelylle ovat kannatettavia. Myös EU:n komissiolta odotetaan toukokuun aikana esityksiä luvituksen nopeuttamiseksi osana RePowerEU-suunnitelmaa.

Tuulivoima on merkittävin kasvava uusiutuvan sähkön tuotantomuoto. Tuulivoiman rakentaminen painottuu länteen tutkavalvonnan aiheuttamien rajoitteiden vuoksi. Venäjän hyökkäys Ukrainaan korostaa maanpuolustuksen ensisijaisuutta. Aluevalvonnan ja tuulivoimarakentamisen yhteensovittamiseen on silti etsittävä ratkaisuja, jotka eivät heikennä turvallisuutta. Suomessa voitaisiin käyttää enemmän kompensatioita, joissa tuulivoiman rakennuttaja maksaa puolustusvoimille häiriöstä aiheutuvat kustannukset ja hankinnat.

Merituulivoiman etuna on mahdollisuus suuren mittakaavan tuotantoon. Maatuulivoimaan verrattuna sen investointikustannukset ovat korkeammat. Merituulivoiman edistämiseksi ensisijaista on investointivarmuuden vahvistaminen muun muassa selkein menettelyin, miten aluevesillä ja talousvesivyöhykkeellä toimitaan hankekehityksessä ja luvituksessa sekä aktiivinen huutokauppaan tuotavien hankkeiden valmistelu. Tälle luo pohjaa hallituksen talouspoliittisen ministerivaliokunnan joulukuussa 2021 hyväksymä huutokauppamalli.

Suurin osa uusiutuvan energian tuotannosta on bioenergiaa ja sen määrä kasvaa strategian taustalaskelmien mukaan 2020- ja 2030-luvulla. Jotta teollisuuden ja metsänhoidon sivuvirtoja voidaan jatkossakin hyödyntää, on tärkeää vaikuttaa aktiivisesti biomassojen käyttöä säätelevään EU-regulaatioon. Parhaiten ainespuun käyttöä polttoon ehkäistään toimivilla puumarkkinoilla, jolloin puuainees ohjautuu aina arvokkaimpaan mahdolliseen käyttöön. Energia-alan laatimien hankintasuositusten käyttö vähentää energiapuunhankinnan luontovaikutuksia.

Jakeluelvoite on tehokas keino uusiutuvien polttoaineiden tuotannon edistämiseksi. Liikennesähkön ottamista mukaan jakeluelvoitteeseen uusiutuvien polttoaineiden rinnalle Alankomaiden tapaan tulisi harkita. Tällöin jakeluelvoite kattaisi kaikki puhtaasti käyttövoimanlähteet ja laajentaisi polttoaineenjakeelijoiden vaihtoehtoja velvoitteen täyttämiseksi kustannustehokkaasti.

Polttoon perustumattoman lämmöntuotannon, kuten hukkalämmön, lämpöpumppujen ja geotermisen energian kehittämisen ja käyttöönoton voimakas edistäminen TKI-panoksin, uusin riskirahoitusmallein ja investointituen on perusteltua. On tärkeää, että uusi valmistettava energiatukiasetus soveltuu laajasti erilaisten vähäpäästöistä energiaa edistävien investointien tukemiseen.

3) Vety ja sähköpolttoaineet (strategian luku 2.3)

Yhdyn tämän osa-alueen linjauksiin

Avoin vastaus vetyä ja sähköpolttoaineita koskien

Suomella on hyvät edellytykset olla edelläkävijä vetytaloudessa runsaan ja EU-vertailussa edullisen ja päästöttömän sähköntuotannon sekä teollisen ja energiateknologisen osaamisen ansiosta. Kuten strategiassa todetaan, vety ei itsessään ole energian lähde vaan energian siirtäjä. Puhtaan vedyn valmistus ja käyttö tukee vähähiilisyystavoitteita esimerkiksi epäsuoran sähköistymisen, energian varastoinnin sekä sähköpolttoaineiden kehityksen kautta.

Strategian linjaus vedyntuotannon priorisoinnista ensisijaisesti kotimaan käyttöön ja toissijaisesti vientiin on perusteltu, koska vety on tärkeä teollisuuden vähähiilisyystiekarttojen toimeenpanon väline. Suomen on kuitenkin mahdollista tuottaa vetyä ja vetypohjaisia tuotteita myös vientiin. Esimerkiksi Afryn vetyselvityksessä (VN-TEAS 2022) Suomen vedyntuotannon mahdollinen vaihteluväli vuonna 2030, 2040 ja 2050 on huomattava muun muassa tuulivoiman tuotannon ja sähköpolttoaineiden valmistuksen perusteella.

Strategiassa esitetty tavoite 1000 MW:n elektrolyysikapasiteetista vuonna 2030 sijoittuu Afryn esittämän vaihteluvälin minimiin. Vedyntuotannolle asetettavia tavoitteita onkin Keskuskauppakamarin mielestä tarkasteltava ja nostettava lausuntojen perusteella. Tämä vaikuttaa myös voimakkaasti puhtaan sähkön kysyntään. Kunnianhimoisimmissa vetyskenaarioissa sähkönkulutus Suomessa kaksin- tai jopa kolminkertaistuisi 2040-luvulle tultaessa. Myös Fingrid on sähköverkkoskenaarioissaan (2021, 2022) ennakoanut sähköntuotannon voimakasta kasvua.

Eri kehityskulkujen mahdollistamiseksi on tärkeää, että Suomen tulevaa sähköntuotannon ja -käytön kehitystä ei strategiassa mitoiteta liian konservatiivisesti. Voimakas panostaminen puhtaan sähkön tuotantoon vahvistaa edellytyksiä vihreän vedyn ja sähköpolttoaineiden valmistukseen.

Liikenteen ja teollisuuden suora sähköistyminen siellä, missä mahdollista on huomattavasti energiatehokkaampaa kuin elektrolyysillä tuotetun vedyn ja sen jalosteiden käyttö. Polttomootoreita tullaan silti käyttämään esimerkiksi meri-, lento- ja raskaassa liikenteessä jatkossakin eikä kaikkia teollisia prosesseja voida sähköistää. Uusiutuvat polttoaineet ovat myös nopea keino vähentää olemassa olevan polttomoottorikaluston päästöjä. Polttoaineiksi jalostettavien kestävien biomassojen saatavuus globaalisti on rajallinen. Siksi sähköpolttoaineiden kehityksen ja käyttöönoton tukeminen on tarpeellista.

Hyvä sääntely-ympäristö EU:ssa on tärkeä osa vetytalouden edistämistä. Esimerkiksi eri säädöksissä olevat ristiriitaiset määritelmät vihreälle tai puhtaalle vedylle tai ylikireät vaatimukset vihreän vedyn valmistuksessa käytetyn uusiutuvan energian lisäisyydelle jarruttavat vihreän vedyn tuotannon nopeaa ylösajoa. Keskuskauppakamari pitää hyvänä strategian linjauksia aktiivisesta kansainvälisestä ja EU-yhteistyöstä vetytalouden ja muun muassa hiilidioksidin talteenoton ja hyödyntämisen (CCS/CCSU) infrastruktuurin, TKI:n ja sääntelyn edistämiseksi.

4) Energiatehokkuuden edistäminen (strategian luku 2.4)

Yhdyn tämän osa-alueen linjauksiin

Avoin vastaus energiatehokkuuden edistämistä koskien

Energiantehokkuuden avulla voidaan vähentää kustannuksia, päästöjä ja energiankulutusta. Suomalaisilla yrityksillä on paljon osaamista energiatehokkuudesta ja energiatehokkuuden parantaminen Euroopassa ja kansainvälisesti onkin merkittävä vientimarkkina. Strategiassa kuvatut energiatehokkuussopimukset, katselmukset ja neuvonta ovat kannatettavia keinoja energiatehokkuuden edistämiseksi.

Energian markkinaehtoinen hinnanvaihtelu ohjaa myös tehokkaasti parantamaan energiatehokkuutta. Esimerkiksi maakaasun ja öljyn kohonneet kustannukset vuosien 2021 ja 2022 aikana ovat ohjanneet yrityksiä etsimään niiden käyttöä vähentäviä ja korvaavia ratkaisuja.

Sääntelyssä päästöjen vähentämisen tulisi olla ensisijainen tavoite suhteessa energian säästämiseen. Keskuskauppakamari kiinnittää huomiota EU:n komission esitykseen energiatehokkuusdirektiivin (EED) päivittämisestä. Nykyisestä direktiivistä poiketen esitys voisi johtaa kattoon kansalliselle energiankulutukselle. Esimerkiksi Suomelle laskettu tavoite energian kokonaiskulutuksen vähentämisestä on huomattavasti kireämpi kuin ilmasto- ja energiastrategian taustalaskelmien arviot energiankulutuksesta. Teollisuuden sähköistyminen ja vetytalous edellyttää runsaasti uutta puhtaan sähkön tuotantoa ja kulutusta.

Energiantehokkuuden kannalta sähköistymisen etuna on sen polttamista tehokkaampi energiankäyttö, vaikka sähkön kulutus tällöin kasvaakin. Sekä IPCC:n tuoreet raportit (2022) ja IEA:n Net Zero 2050-raportti (2021) korostavat sähköistymisen merkitystä. IEA:n raportissa ilmastoneutraaliudesta vuonna 2050 sähköistymisen arvioidaan kattavan 20 prosenttia globaaleista päästövähennyksistä.

5) Energian toimitus- ja huoltovarmuus (strategian luku 2.5)

Yhdyn tämän osa-alueen linjauksiin

Avoin vastaus energian toimitus- ja huoltovarmuutta koskien

Keskuskauppakamari pitää kokonaisuutena osiossa kuvattuja toimenpiteitä perusteltuina. Maailmanlaajuinen COVID-19 -pandemia ja erityisesti Venäjän hyökkäys Ukrainaan korostavat toimitus- ja huoltovarmuuden merkitystä. Strategiassa kuvataan Suomen riippuvuutta Venäjän energiatuonnista sekä toimenpiteitä sen katkaisemiseksi. Keskuskauppakamari tukee mahdollisimman nopeaa irtautumista Venäjän energiatuonnista ja pitää tärkeänä, että tätä ulottavuutta käsitellään strategiassa kattavasti.

Suomessa on toimiva viranomaisten ja yritysten yhteinen huoltovarmuussuunnittelun ja varautumisen toimintamalli. Kuten strategiassa kuvataan, energiamurroksen eteneminen vaikuttaa myös tapoihin, joilla huoltovarmuutta turvataan. Uusiutuvan ja päästöttömän energian voimakas edistäminen on vähentänyt Suomen riippuvuutta fossiilisen energian tuonnista. Samalla on

varmistettava, että Suomella on kaikissa tilanteissa riittävä saatavuus olemassa olevaan energijärjestelmään soveltuvia polttoaineita.

Toimivat sähkön ja kaasun siirtoyhteydet Pohjoismaihin ja Baltiaan sekä esimerkiksi nestemäisen maakaasun (LNG) infrastruktuuri ovat tärkeitä paitsi energiamarkkinoiden, myös toimitus- ja huoltovarmuuden kannalta.

LNG:n rooli venäläisen maakaasun nopeassa korvaamisessa on keskeinen. Koko Euroopan irtautuessa Venäjä-tuonnista on kuitenkin epävarmaa, pystyykö globaali LNG:n tuotanto vastaamaan tarpeeseen. IEA:n mukaan nestemäisen maakaasun kaupan piirissä oli 2020 360 miljardia kuutiometriä LNG:tä. Komission RePowerEU-tiedonannon tavoitteena on nostaa LNG:n tuontia Eurooppaan 50 miljardin kuutiometrin verran vuonna 2022. Onnistuminen edellyttäisi siis sekä LNG:n tuotannon voimakasta kasvua, että nykyistä selvästi suuremman osuuden globaalin LNG-kaupan ohjautumista Eurooppaan. Toimitus- ja huoltovarmuuden kannalta on siis perusteltua arvioida maakaasun korvaamisessa myös muita mahdollisia vaihtoehtoja, kuten suoraan vähähiilisiin ratkaisuihin siirtymistä.

Keskuskauppakamari kiinnittää huomiota siihen, että energian lisäksi raaka-aineiden ja komponenttien saatavuus vaikuttaa energian toimitus- ja huoltovarmuuteen. Venäjä ja Ukraina ovat merkittäviä energiasektorilla tarvittavien mineraalien, malmien ja komponenttien valmistajia. Häiriöt niiden saatavuudessa sekä kohoavat hinnat hidastavat myös vihreään siirtymään ja energiaomavaraisuuden vahvistamiseen tarvittavien energiainvestointien toteuttamista. Samalla esimerkiksi harvinaisten maametallien saatavuudesta voi muodostua uusia riippuvuuksia.

6) Ydinenergian käyttö (strategian luku 2.6)

Yhdyn tämän osa-alueen linjauksiin

Avoin vastaus ydinenergian käyttöä koskien

Ydinenergialla tuotettu päästötön ja toimitusvarma sähkö on välttämätön osa Suomen hiilineutraalius 2035 -tavoitteen saavuttamista. Ydinvoima kattaa nyt reilun kolmanneksen Suomen sähköntuotannosta ja osuus kasvaa jatkossa Olkiluoto 3:n valmistumisen ja Loviisan laitosten jatkolupien myötä. Suomessa on kansainvälisestikin korkeatasoista osaamista ydinenergiateknologiasta, ydinturvallisuudesta ja ydinjätteen loppusijoituksesta.

Strategian taustaskenaariot sähköntuotannosta näyttävät pitävän sisällään sekä Fennovoiman Hanhikiven laitoksen, että Fortumin Loviisan laitosten jatkon (s. 105). Hanhikiven laitoksen toteutuminen on epävarmaa Fennovoiman purettua sopimuksen laitostoimittajan kanssa. Tämä ei itsessään vie pohjaa ilmastotavoitteilta, sillä sähkön kysyntä todennäköisesti kiihdyttää erityisesti tuulivoimainvestointeja ja uudet rajasiirtoyhteydet vahvistavat Suomen osallistumista pohjoismaiseen sähkömarkkinaan. Uusi ydinvoima tasapainottaisi kuitenkin sähköjärjestelmää ja takaisi säästä riippumatonta, tasaista perusvoimantuotantoa olemassa olevien laitosten rinnalla.

Keskuskauppakamari katsoo, että Suomen kannattaa edistää monipuolista puhtaan energian tuotantoa. Ilmasto- ja energiastrategian viimeistelyssä tulee linjata, että hallitus suhtautuu lähtökohtaisesti myönteisesti uuden ydinvoiman rakentamiseen Suomeen. Tämä vähentäisi poliittista epävarmuutta uusien hankkeiden suunnittelun ympärillä. Ydinenergiainsäädännön asettamat reunaehdot takaisivat silti, että harkinta lupaprosessin eri vaiheissa säilyy lupa- ja turvallisuusviranomaisilla sekä valtioneuvostolla.

Pienet modulaariset ydinreaktorit ovat lupaava ratkaisu paitsi sähkön, myös kaukolämmön tuotantoon. Strategiassa tunnistetaan tarve arvioida niihin liittyvää sääntelyä. Keskuskauppakamari esittää erillisen hankkeen käynnistämistä pienydinreaktoreita koskevan lainsäädännön ja muun sääntelyn sujuvoittamiseksi nopealla aikataululla. Tavoitteena on oltava sääntely-ympäristö, joka tukee pienydinreaktoreiden kehittämistä ja käyttöönottoa Suomessa, ydinturvallisuus huomioiden. Samalla on tärkeää tehdä tiivistä kansainvälistä yhteistyötä reaktoreiden standardoimiseksi, jotta sarjavalmistisuuden skaalaedut voidaan hyödyntää tehokkaasti.

Kansainvälisesti Suomen kannattaa tehdä tiivistä yhteistyötä erityisesti uutta ydinvoimaa suunnittelevien länsimaiden kuten Ranskan, Iso-Britannian ja Alankomaiden kanssa.

7) Energiamarkkinoiden kehittäminen (strategian luku 2.7)

Yhdyn tämän osa-alueen linjauksiin

Avoin vastaus energiamarkkinoiden kehittämistä koskien

Keskuskauppakamari pitää energiamarkkinoiden kehittämisen lähtökohtana markkinaehtoisuutta. Nykyinen markkinamalli on tuottanut onnistuneesti vähäpäästöistä energiantuotantoa, EU-vertailussa edullista sähköä ja toimitusvarmuutta. On perusteltua, että Suomi on jatkossakin yhtenäinen sähkön hinta-alue.

Strategiassa tunnistetaan tarve suunnitella sähköverkkoja teollisuuden sähköistymistä mahdollistavasti. Sähkön siirtoyhteyksien kaavoitus ja sujuva luvitus on myös tärkeää, jotta niistä ei muodostu pullonkaulaa päästöjä vähentäville investoinneille. Hyvät sähkön ja kaasun siirtoyhteydet Pohjoismaihin ja Baltiaan edistävät toimivia markkina-alueita ja toimitusvarmuutta.

Energiamarkkinoiden on kehityttävä ensisijaisesti markkinaehtoisesti myös EU:ssa. Hintapiikeistä huolimatta markkinamalli on paras tapa vastata energian toimitusvarmuuden, päästöttömyyden ja kohtuuhintaisuuden vaatimuksiin. EU:n komission RePowerEU-tiedonannossa on viitteitä markkinamalliin puuttumisesta. Esimerkiksi hintakatot loisivat epävarmuutta tarvittavien mittavien energiainvestointien suunnitteluun ja heikentäisivät markkinan toimivuutta. Markkinamalliin puuttuminen voi pahimmillaan pysäyttää investoinnit, joita juuri nyt tarvitaan.

Energiayhteisöjen muodostamisessa on tärkeää huomioida yritysten rooli. Esimerkiksi teollisuus- ja liikekiinteistöjen kattopinta-ala tarjoaa mahdollisuuksia aurinkoenergian tuotantoon ja monilla kiinteistöillä voidaan hyödyntää hukkalämpöä.

8) Tutkimus, innovointi ja kilpailukyky (strategian luku 2.8)

Yhdyn tämän osa-alueen linjauksiin

Avoin vastaus tutkimusta, innovointia ja kilpailukykyä koskien

Voimakkaat TKI-panostukset ovat edellytys onnistuneelle vihreälle siirtymälle. Esimerkiksi IEA:n Net Zero -raportissa arvioidaan, että lähes puolet 2050 ilmastoneutraaliuden saavuttamiseksi vaadituista teknologioista on vielä kehitteillä. Suomessa on vihreää siirtymää edistävää korkeaa osaamista esimerkiksi uusissa materiaaleissa, bioteknologiassa ja energiateknologiassa (Lupaavimmat teknologiat, VTT 2022). Strategiassa kuvatut toimet ovat kokonaisuudessaan kannatettavia.

Energiateknologian, teollisten prosessien ja uusien materiaalien kehittäminen vaatii pitkäjänteistä rahoitusta sekä yritysten ja tutkimuslaitosten yhteistyötä. Parlamentaarisesti asetettu tavoite 4 prosentin TKI-menojen osuudelle BKT:sta sekä hallituksen linjaama TKI-verokannustimen käyttöönotto luovat edellytyksiä tälle. TKI-verovähennyksen on oltava pysyvä, selkeä, ennustettava ja hallinnollisesti kevyt sekä toimiala- ja teknologianeutraali ja eri kokoisille yrityksille soveltuva. Teollisen mittakaavan TKI-työssä myös pilotti- ja demonstraatiolaitosten tukeminen on tärkeää.

Negatiivisten päästöjen sääntelykehikon edistäminen on tarpeen, jotta yrityksille syntyy kannusteita ja varmuutta sovellusten kehittämiselle ja investoinneille. Teknologianeutraalius on yleisesti tärkeä periaate vihreää siirtymää edistävän sääntelyn kehittämiselle. Kaikkia teknologioita sovelluksia ei välttämättä tunneta sääntelyä laadittaessa, joten liian yksityiskohtainen ja rajaava sääntely voi estää teknologian kehittämistä, käyttöönottoa ja kaupallistamista. Sääntelyn on oltava selkeää ja ennustettavaa. Uuden teknologian kehittämistä voitaisiin myös edistää laatimalla sääntelyn testiympäristöjä.

Keskuskauppakamari tukee vahvasti strategiassa asetettavaa tavoitetta Suomen hiilikädenjäljen vähentämisestä. Kansainvälinen ilmastotyö ja vihreä siirtymä on suomalaisille yrityksille merkittävä kasvu- ja vientimahdollisuus. Suomen hiilineutraaliustavoitteen globaali vaikuttavuus on huomattavasti kokoaan suurempi, jos pystymme toteuttamaan päästövähennykset kustannustehokkaasti ja kaupallistamaan näitä ratkaisuja maailmanmarkkinoille.

Hiilikädenjälki kuvaa tuotteiden ja palveluiden myönteistä ilmastovaikutusta. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi energiankulutusta tai teollisuuden prosessipäästöjä vähentäviä ratkaisuja tai fossiilisia ja saastuttavia raaka-aineita korvaavia materiaaleja. Eduskunnan ympäristövaliokunta piti tuoreen ilmastolain käsittelyn yhteydessä (YmVM 2/2022 vp) perusteltuna, että hiilikädenjäljen kehitystä seurataan vuosittain ilmastovuosikertomuksessa. Tätä tukisi hiilikädenjälkeä seuraavan mittariston kehittäminen edelleen.

Keskuskauppakamari korostaa, että hiilikädenjäljen vahvistaminen ei ole viestinnällisen toimenpide vaan Suomen kansallisiin ilmastotavoitteisiin vertautuva politiikkatavoite. Kuten strategiassa viitataan, teollisuusalojen vähähiilitiekartoissa on arvioitu yritysten hiilikädenjäljen voivan olla moninkertainen Suomen kansallisiin kasvihuonekaasupäästöihin verrattuna.

9) Verotus (strategian luku 2.9)

-

Avoim vastaus verotusta koskien

Strategian energiaverotusta koskeva osio kuvaa lähinnä tällä hallituskaudella toteutettuja tai linjattuja energiaverotuksen muutoksia. Esimerkiksi teollisuuden sähköveron pudottaminen EU:n minimiin sekä lämpöpumppujen, sähkökattiloiden ja hukkalämmön hyödyntämisen siirtäminen teollisuuden sähköveroluokkaan ovat luoneet pohjaa vihreän siirtymän investoinneille.

Suomessa fossiilisia polttoaineita verotetaan tuntuvasti. EU:n tilintarkastustuomioistuimen raportin (2022) mukaan Suomessa valmisteverojen osuus valtion budjetista on 13 prosenttia, joka on selvästi suurempi kuin EU:n keskiarvo, seitsemän prosenttia. Energian valmisteverotaakka on Suomessa EU:n suurin asukasta kohden. Siksi esimerkiksi liikennepolttoaineiden verotusta uudistettaessa on tärkeää arvioida muutosten vaikutusta Suomen kansainväliseen kilpailukykyyn ja logistiseen asemaan.

EU:n komissio on esittänyt energiaverodirektiivin uudistusta osana 55-valmiuspakettia. Esitys nostaisi fossiilienergian verotuksen minimitasoja, mikä on ilmaston kannalta perusteltua ja toismonien EU-maiden energiaverotusta lähemmäs Suomen tasoa. Ongelmallisia ovat kuitenkin esitykset bioenergian verotuksesta ja verokantojen yhtenäistämisestä. Tämä lopettaisi esimerkiksi teollisuuden alemman sähköverokannan, jolla on haluttu tukea teollisuuden sähköistymistä ja päästövähennyksiä. Monet EU:n energiaverodirektiivin esitykset ovat suoraan ristiriidassa strategian toteuttamisen kanssa.

VTT:n energiaveroselvityksen (2022) mukaan Suomen nykyinen energiamalli toimii valtaosin hyvin myös päästöjen vähentämisen näkökulmasta. Verotuksen on hyvä luoda valmiutta myös tulevaan maailmaan. Esimerkiksi vedyn valmistuksessa käytettävän sähkön tulisi olla verotonta ja verotuksen kohdistua vain lopputuotteeseen, kuten selvityksessä esitetään.

Veromuutosten ennakoitavat vaikutukset yrityksiin ja Suomen kilpailukykyyn tulisi arvioida verohankkeissa huolellisesti. Veromuutosten toteutuneita vaikutuksia tulisi arvioida jälkikäteen mahdollisten muutostarpeiden havaitsemiseksi ja lainvalmistelun laadun parantamiseksi.

10) Ilmastonmuutokseen sopeutumisen vahvistaminen (strategian luku 2.10)

Yhdyn tämän osa-alueen linjauksiin

Avoin vastaus ilmastonmuutokseen sopeutumista koskien

Ilmastonmuutokseen sopeutumista käsitellään kattavammin kansallisessa ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmassa. Keskuskauppakamari pitää tärkeänä, että suunnitelmassa käsitellään myös ilmastonmuutoksen yritysvaikutuksia ja yritysten roolia sopeutumisessa. Ilmastonmuutoksella voi olla laajoja haitallisia vaikutuksia esimerkiksi infrastruktuuriin ja uusiutuviin luonnonvaroihin.

11) EU-vaikuttaminen (strategian luku 2.11)

Yhdyn tämän osa-alueen linjauksiin

Avoin vastaus EU-vaikuttamista koskien

Vaikka strategia keskittyy Suomen kansalliseen ilmasto- ja energiapolitiikkaan, vaikuttaa EU-politiikka merkittävästi sekä tavoitteiden saavuttamiseen että toimintaympäristöön. EU:n päästökauppa on ollut tehokas markkinaehtoinen ohjauskeino teollisuuden ja energiantuotannon päästöjen vähentämisessä. Yhteinen EU-sääntely tasaa yritysten pelikenttää EU:n sisämarkkinoilla.

Sääntelyllä voidaan luoda myös markkinoita ja edellytyksiä uuden teknologian käyttöönotolle. Toisaalta liian jäykkä sääntely voi rajoittaa tehokkaita toimia päästöjen vähentämiseksi. Riskinä on, että sääntelyn yksityiskohtaisuus on ristiriidassa tarvittavan murroksen mittakaavan kanssa.

EU:n ja Suomen ilmastotavoitteiden saavuttaminen edellyttää mittavia investointeja. Sääntelyn lähtökohtana on oltava näiden investointien mahdollistaminen ja kannustaminen jarruttamisen sijaan. Suomen on edistettävä ennustettavaa, selkeää ja teknologianeutraalia säätelyä, joka tukee vihreän siirtymän toteutumista markkinaehtoisesti. Strategiassa kuvat periaatteet päästöjen vähentämisen ensisijaisuudesta, kustannustehokkuudesta ja vaikuttavuudesta ovat kannatettavia.

Myös Suomen erityispiirteiden, kuten logistisen aseman tunnistaminen EU-lainsäädännön valmistelussa on tärkeää. EU-lainsäädännön kansallisessa toimeenpanossa on huomioitava vaikutukset suomalaisten yritysten kilpailuasemaan EU:n sisämarkkinoilla.

Keskuskauppakamari tukee EU:n ilmastolaissa asetettua tavoitetta EU:n ilmastoneutraaliudesta vuonna 2050 sekä sitä toimeenpanevan 55-valmiuspaketin yleisiä tavoitteita. On tärkeää, että Suomi vaikuttaa aktiivisesti paketin yksityiskohtaisen käsittelyn aikana. Esimerkiksi energiatehokkuusdirektiivi (EED), uusiutuvan energian direktiivin (RED) kestävyyskriteerien päivitys sekä energiaverodirektiivi sisältävät ilmasto- ja energiastategiassa kuvatun Suomen hiilineutraaliuspolun kannalta useita ongelmallisia esityksiä.

Uusi Euroopan parlamentti ja EU:n komissio aloittavat työnsä vuonna 2024. Suomen tulisi aloittaa jo nyt näkemysten valmistelu ja vaikuttamistyö tulevan komission työohjelmaa varten energia- ja ilmastopolitiikassa. Työohjelmassa esimerkiksi päästöttömän energiantuotannon, sen vaatimien investointien ja vihreän siirtymän markkinaehtoisen edistämisen tulisi olla keskiössä.

EU-vaikuttamiseen liittyviä kysymyksiä on käsitelty myös aiemmissa kohdissa.

1) Ilmastotavoitteiden saavuttaminen (strategian luku 3.1)

Yhdyn tämän osa-alueen arvioihin

Avoin vastaus ilmastotavoitteiden saavuttamista koskien

Osiossa kuvatut vaikutusarviot kertovat, että ilmastotavoitteiden saavuttaminen on erittäin riippuvainen energiasektorin ja teollisuuden investoinneista, jopa yksittäisistä teollisista prosessi-investoinneista. Tämä korostaa vakaan ja ennakoitavan investointiympäristön merkitystä.

Luvun vaikutusarvioihin liittyviä huomioita on esitetty myös aiemmissa vastauksissa.

2) Valtiontalousvaikutukset (strategian luku 3.2)

Yhdyn tämän osa-alueen arvioihin

Avoin vastaus valtiontalousvaikutuksia koskien

-

3) Kansantalousvaikutukset (strategian luku 3.3)

Yhdyn tämän osa-alueen arvioihin

Avoin vastaus kansantalousvaikutuksia koskien

Osiossa voitaisiin esittää arvio myös kansainvälisistä vihreän siirtymän markkinoista ja suomalaisten yritysten niihin liittyvästä vientipotentialista ja sen tuottamasta kansantaloudellisesta hyödystä.

4) Perus- ja ihmisoikeusvaikutukset (strategian luku 3.4) sekä sukupuolivaikutukset (strategian luku 3.5)

Yhdyn näiden osa-alueiden arvioihin

Avoin vastaus perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia sekä sukupuolivaikutuksia koskien

-

5) Vaikutus energiajärjestelmään (strategian luku 4)

Yhdyn tämän osa-alueen arvioihin

Avoin vastaus energiajärjestelmävaikutuksia koskien

Keskuskauppakamari korostaa, että strategian on tärkeä mahdollistaa eri kehityskulkuja ja tämä voi tarkoittaa huomattavasti vaikutusarvioissa arvioitua suurempaa sähkön kulutusta ja tuotantoa.

Vaikutusarvioita esimerkiksi ydinvoimaan ja bioenergiaan liittyen on käsitelty aiemmissa vastauksissa. Strategian viimeistelyssä olisi hyvä selventää oletukset, joihin arviot ydinvoiman tuotannosta perustuvat.

Viimeistelyssä olisi myös perusteltua arvioida, vaikuttaako Venäjän hyökkäyssota jollakin tavalla skenaarioiden ennusteisiin.

Suomen vetyst strategia

Yhdyn tämän osa-alueen arvioihin

Avoin vastaus Suomen vetyst strategiaa koskien

Vetyyn liittyviä kirjauksia on käsitelty kohdassa 3). Keskuskauppakamari pitää tärkeänä, että vedyn tuotannolle ja käytölle asetettavia tavoitteita tarkastellaan ja tarvittaessa nostetaan lausuntojen perusteella.

Avoin vastaus muita Ilmasto- ja energiastrategian osia koskien

Venäjän hyökkäys Ukrainaan vaikuttaa merkittävästi yritysten ja laajasti ilmasto- ja energiapolitiikan toimintaympäristöön. Strategia käsittelee jo hyvin Venäjän energiatuonnista irtautumista. Strategian viimeistelyn yhteydessä on myös hyvä arvioida sodan vaikutuksia laajemmin vihreään siirtymään.

Keskuskauppakamarin arvion perusteella sodan vaikutus vihreään siirtymään Euroopassa on kaksijakoinen, askel taakse ja kaksi harppausta eteen. Taka-askeleen ja etukenon pituus riippuu myös valituista politiikkatoimista. Venäjästä irtautuminen korostaa entisestään nopeiden investointien merkitystä ja siten vakaan ja ennustettavan investointiympäristön tärkeyttä.

Eryteisesti lyhyellä aikavälillä päästöjen vähentyminen voi häiriintyä, kun valtiot nojaavat olemassa olevaan energiainfrastruktuuriin Venäjän energiatuonnin nopeaksi korvaamiseksi. Uusien fossiilisten polttoaineiden esiintymien avaaminen ja laitosten käyttöiän pidentäminen, yleinen talouden epävarmuus sekä raaka-aineiden ja komponenttien toimitusketjun häiriöt ja hinnannousut voivat hyydyttää vihreitä investointeja. Pullonkaulat toimitusketjuissa hidastavat tällä hetkellä esimerkiksi liikenteen sähköistymistä.

Toisaalta Venäjä-riippuvuuden katkaisu turvallisuussyistä tukee ja kiihdyttää fossiilista polttoaineista irtautumista samalla, kun uusiutuvan energian, erityisesti tuulen ja auringon tuotantokustannukset ovat pudonneet selvästi viime vuosina. Korkea energian hinta tekee myös joistakin puhtaan teknologian vaihtoehtoisista ratkaisuista kannattavia aiempaa nopeammin.

Globaalisti COP26-ilmastokokouksen yhteydessä saavutettu laaja sitoutuminen ilmastotavoitteisiin, mukaan lukien Aasian talousmahtien hiilineutraaliustavoitteet, pitää vihreän siirtymän edelleen taluspäätäjien agendalla. Nature-lehdessä julkaistun koonnin (2022) mukaan yhteenlasketut maiden NDC-tavoitteet voivat riittää Pariisin sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseen. Olennaista on kuitenkin toimeenpano ja tavoitteiden tuominen linjaan puolentoista asteen lämpenemisen kanssa.

Säkinen Teppo

Keskuskauppakamari - Elinkeino- ja ilmastoasiantuntija